

Kebab na berlinski način

V Berlinu srečaš neznane pisce, filmske režiserje in scenariste, digitalne in analogne fotografe, spletne novinarje, tržnike, mojstre igranja na glukofonu in programerje v jeziku Rust, pa tudi nekdanje ameriške profesorice in bodoče italijanske umetnice, da ne govorim o starih prijateljih

Tekst in ilustracije: **Aleksander Sotov**

Odločil sem se spakirati in oditi v Berlin, da bi se spomnil nemškega jezika, *Ich bin ein Berliner* in podobno. Šel sem, in kot se nemara zgodi vsakemu tujcu, tam nisem »šprehal« nemško, saj v družbi prijateljev in znancev, predvsem emigrantov, ni bilo nikogar, s komer bi lahko.

Jutranji vlak prispe na kiklopsko postajo z nedokončano stekleno streho, obdano z ogrodji razpadajoče novogradnje. Zgodaj je bilo in sem šel na sprehod do Reichstaga, ki je od postaje oddaljen manj kot kilometer. Nad obnovljeno fasado se dviga steklena kupola z razgledno ploščadjo, kamor so prej lahko vstopili vsi, zdaj pa je obvezna predhodna prijava po internetu. To izvem po dolgem čakanju v vrsti in obveznem pregledu nahrbtnika, v katerem je paznik našel kos eko mila, ki ga je očitno zamenjal za razstrelivo. Obvezne prijave seveda nisem imel, sploh pa sem pozabil, kako se v nemščini reče milo. »Was ist das?« – »Das ist ... ah ich hab vergessen!« »Vergessen?!« ... Zadržali so me za pol ure, pregledali dokumente, nekje zapisali moje ime in priimek in me naposled izpustili. »Tako sem vesel, da te vidim, stari!« – »Oh, stari, jaz pa tebe, pa to je neverjetno! Tako zgodaj je, pa sem že skoraj končal v zaporu! Zadržali so me kar v Reichstagu!« – »Zakaj za vruga si sploh šel tja!?« – »No, seveda, če sem že prišel v Berlin, moram tudi v Reichstag! Mimoregrede sem se naučil, da je »milo« v nemščini Seife.«

»Preveč nepomembna reka, da bi se v njej utopil«

Tako sva ob mojem prihodu kramljala s Šuro, enim od tistih ljudi, ki jih z veseljem vidiš, pa o njih pravzaprav ne moreš reči ničesar drugega. Gre za enega od starih prijateljev, ki se je zdaj po volji usode znašel v Berlinu, kamor so emigrirali številni Rusi, še posebej judovskega rodu. Moram reči, da mu življenje v nemški prestolnici kar ustreza, z izjemo visokih stroškov. Njegova soseska je polna

zanikrnih opečnatih stavb, kar ga spominja na leningrajsko otroštvo z delavci, ki se sprehajajo ob tovarniških pročeljih.

Šura mi zagotavlja, da lahko proletarce srečaš tudi v Berlinu, če poznaš prave kraje. Na primer, delavci prečkajo zapuščene železniške tire in Šura naleti nanje, ko pelje otroke v šolo. Ampak v resnici je v Berlinu veliko lažje srečati neznane pisce, filmske režiserje in scenariste, digitalne in analogne fotografe, spletne novinarje, tržnike, mojstre igranja na glukofonu in programerje v jeziku Rust, pa tudi nekdanje ameriške profesorice in bodoče italijanske umetnice, da ne govorim o starih prijateljih.

Šura dvakrat na dan, zjutraj in pred večerjo, hodi po zapuščeni poti, ki vodi bodisi skozi neurejen park bodisi skozi nekdanjo tovarno, ki se utaplja v megli, in razmišlja o abstraktnih stvareh. Pred stotimi leti je pesnik Andrej Beli opisal Berlin kot »sivo mesto«, v tonu berlinskega neba in propadajočih zidov. Mrzli in megleni Berlin je brezoseben; arhitekturno in estetsko je tu malo svetlih in privlačnih stvari, ki bi jih zares želeli občudovati. Tu stoji takšen televizijski stolp kot v Torontu ali Sydneyju, nakupovalna središča kot v kateremkoli drugem zahodnem mestu in ena dobra stvar – ostanki antikvarnega nadzemnega U-Bahna.

Nič čudnega, da je z grafiti prekrit Berlinski zid, ali bolje rečeno tisto, kar je od njega ostalo, že dolgo glavna lokalna atrakcija. S Šuro se moram strinjati, da je Zahodni Berlin še vedno nekoliko bolj privlačen od nekdanjega Vzhodnega. Ima celo umetno reko, ozek kanal Neuköllner Schiffahrtsskanal z udobnimi bregovi,

poraslimi z zelenjem. Kar zadeva reko Spree v centru mesta, je po besedah Dostojevskega »preveč nepomembna, da bi se v njej utopili«.

Trendovska soseska Neukölln, kjer živi moj prijatelj, je v vzhodnem delu Berlina, vendar je do leta 1990 pripadala ameriškemu okupacijskemu sektorju. Smo na ulici z neprimernim imenom Karl-Marx-Strasse, na kateri sta ob izhodu iz podzemne železnice stojnica s pivom in veganski doner kebab. V vagonu U-Bahna nad ropotom odmeva ruska govornica z značilnim južnim naglasom.

V Berlinu živi 830.000 tujcev oziroma »ljudi, rojenih zunaj Nemčije«, kot je zapisano v brošuri mestnega sveta – in to pomeni, da skoraj četrtnina prebivalcev nemške prestolnice z njo nima posebne povezave. Poročajo tudi, da se je leta 2022 v Berlin priselilo še 90.000 tujcev, medtem ko se bo odselilo 15.000 Nemcev več, kot jih bo prišlo. Šura mi je poleg dveh cigaret dal tudi brezplačno brošuro mestnega sveta, ki jo je prejel v svoj poštni nabiralnik.

Voden z daljinskim upravljanjem žene

Vedno je znal pisati znanstvene članke, vendar ni razumel, zakaj bi to počel. Ne spomnim se, da bi bil med študijem plešast, imel okrogel obraz in prisiljen nasmeh, iz česar lahko sklepam, da je po odhodu z njegove alme mater sledila dolgoletna entilehija oz. mutacija večnega študenta v učitelja, če želite.

Pred nekaj več kot letom dni se je trajektorija Šurovega življenja nenadoma spremenila. Skočil je s kavča, odvrgl knjige in pod

daljinskim upravljanjem svoje žene zapustil Rusijo. Maša je dekle s svetlimi lasmi in majhnim ostrim nosom. Sama je poskrbela za moževo dostavo do meje in ga poklicala, ko je mejo prečkal le s potnim listom in telefonom na tipke. Poskrbela je tudi, da je telefon deloval, ko je bil v gostovanju. Prav tako, da je Šura prenočil v Talinu, česar se sploh ne spominja, razen Mašinega klica sredi noči. Njemu je takrat že uspelo zaspati, in če ne bi bilo vztrajnega vibriranja stare nokie v prsnem žepu, bi bilo njegovo usodno potovanje povsem nezanimivo.

Maška je opravila svoje delo, njen mož je zdaj *ein Berliner*, njegove sosede pa prave Berlinčanke. Ena od njih smeti nosi v oprijeti volneni obleki z dolgim razporkom: mora se zvijati in sklanjati, z rokami trgati škatle in po njih teptati s svojimi vitkimi nogami, da jih lahko potisne skozi ozko režo v kanti za papir. Ko odpelje otroke v šolo, jo Šura opazuje, in sumim, da je počel natanko to, ko sem naslednjega dne pozvonil pri njegovih vratih. Nerodno mu je svoji sosedi ponuditi pomoč, saj so »smeti intimna stvar«, razmišlja moj prijatelj.

Frau Nočni krik

»Stari, kako sem vesel, da te spet vidim!« ga želim še enkrat objeti, kot da ga nisem videl že sto let. Kaj mu lahko povem o svojem življenju? Pripovedujem mu, da lahko pod svojim oknom opazujem živali, večinoma mačke in mačkone, nekoč pa sem videl pravega jelenčka, bambija. Kar zadeva Šuro, je pred kratkim v Berlinu videl ježa in lisico. Prečkala sta zapuščeno železnico, ki mu je tako všeč. Zgodbo o tem srečanju je navedel kot dokaz, da ima Berlin odlično ekologijo. »To je dobro za otroke,« sva se pridušala. »Gostoljubno mesto, hvala Nemcem,« je politično korektno, a nekoliko navihano povzel Šura in ugasnil cigareto.

Poleg gospe v volneni obleki je v Šurovem svetu še ena ženska, ki se zelo glasno ljubi. Šura ne ve, v katerem nadstropju živi, predvsem pa je še nikoli ni videl. Da obstaja, ve le po nočnih krikih, ki motijo stanovalce hiše. Sosedje, ki zahtevajo tišino, zaloputnejo okna in nočni hrup postane še bolj neznosen. »Stari, ima grozen in žalosten

glas.« Naposled prizna, da je celo zabavno poslušati, kako nekdo ponoči kriči.

Nekega dne so strastni kriki potihnili in Šura se je spraševal o razlogu. A čez štirinajst dni se je hrup spet pojavil. Moja ugotovitev, da sta frau Nočni krik in frau Volnena obleka ena in ista oseba, ga spravi v rahlo slabo voljo in začne se prepirati z mano. »Veš, takrat ko ponoči ni bilo hrupa, sem gospo Volneno obleko videl ob smetnjaku!« – »Stari, to ne dokazuje prav ničesar.«

Potem je tu še prodajalka v knjigarni, s katero se je moral celo pogovarjati v nemščini. Od njega je zahtevala, naj kupi knjigo, ki jo je predolgo držal v rokah. Šlo je za knjigo Heinricha von Kleista, ki je nihče v Berlinu ne potrebuje – niti zastoj. Ne spomnim se, kako se je zgodba končala. Knjiga je stala en evro, a ga je moj prijatelj raje vplačal v »tobačni sklad«.

Eksponat »Berlin«

Šura je imel tudi v Sankt Peterburgu vedno pri sebi cigarete. »Še dobro, da še vedno kadiš, Igor je po odhodu v Izrael opustil to razvado, saj so mu kajenje prepovedali zdravniki.« Šla sva na balkon, gledala proti kromiranim stebričkom za ločeno zbiranje odpadkov pod jokajočimi vrbami in se zavila v molk.

Zdaj sedim na terasi kavarne, končujem drugo cigareto, ki mi jo je dal Šura, in opazujem stranke, med katerimi je večina običajnih turistov, ki ne puščajo napitnine. Espresso v Berlinu stane dva evra in več, natararice pa so objektivno gledano precej lepe. Američani za sosednjo mizo ocenjujejo, da je to znamenje brezposelnosti in recesije. Njihova logika je, da če najlepši ljudje ne morejo najti boljših služb, kaj šele morajo za preživetje početi vsi drugi.

Srknil sem še zadnji požirek kave in srce mi je začelo utripati kot divji ptič v kletki. Priletel je vrabec z obročkom. Za kosilo sem mu postregel s piškoti.

Zdi se, kot da bi Berlin postal eksponat globalnega liberalizma, ki se ga sme človek le redko dotakniti z rokami. Ko prideš, si prepričan »Tukaj je!«, ko pa iztegneš roko, da bi »tisto neoprijemljivo« ujel, že odleti na mizo nekoga drugega. Nemara za mizo kakšnega

Življenje v nemški prestolnici mu kar ustreza, z izjemo visokih stroškov. Njegova soseska je polna zanikrnih opečnatih stavb, kar ga spominja na leningrajsko otroštvo.

debelejšega programerja, za katero drobijo kaj bolj konkretnega od mizernega piškota ali mojih potovalnih zapiskov.

V telefon zapišem misel v slogu Juliusa Evole, namenjeno natakari: »Rešiti žensko v tebi je nemogoča naloga.« Ideja za grafit, pa najsi bo v ženskem ali v moškem wc-ju: »Die Frau in dir zu retten ist eine unmögliche Aufgabe.«

Po Ulici Karla Marxa in pravzaprav povsod drugje v Berlinu se poleg pisane javnosti te dni sprehaja tudi duh radikalnega filozofa Maxa Stirnerja. Čeprav je bil sam pokopan na vrtu v bližini berlinske cerkve Sophienkirche leta 1856, je njegova nihilistična ljubezen in sovraštvo do človeštva očitno živa in še vedno fermentira v možganih. »Jaz sem sam svoj in nisem ne dober ne zloben. Oboje zame nima nobenega pomena. Božansko je stvar Boga, človeško je stvar človeštva. Toda moja stvar ni ne božja ne človeška, ni stvar resnice in dobrote, pravičnosti, svobode itd. Je izključno moja stvar in je stvar, ki ni skupna, ampak singularna – tako kot sem singularen jaz. Zame ni ničesar nad Mano.«

Poleg povprečnega espressa v turobnem Berlinu kuhajo tudi pojedino, s katero že 30 let hranijo mlade: zgodbe o svetu brez meja, o

talentih in ambicijah, o priložnosti za drzno in svobodno ustvarjanje – za ustvarjanje nečesa neverjetno novega, a ponovljivega (tako da ga je mogoče razširiti) in (kar je zelo pomembno) potrebnega ljudem. Medtem se je večina »jedcev« že postarala in jim (nam) zadostuje, lepo prosim, samo kratka kava.

Stirner je poskušal ustanoviti lastno podjetje, mlekarno, vendar je umrl v revščini, še preden je dopolnil 50 let. Lahko bi rekli, da je nekaterim iz naše generacije uspelo, moji znanci so na primer v Berlinu odprli frizerski salon, kjer prodajajo očiščena in lepo popravljena vzhodnonemška kolesa z odlagališča po tri tisoč evrov za kos. Resnično, po Stirnerju: »Nič je tisto, na čemer sem zgradil svoj posel.«

Nad čim se pritožujete, fantje?

Na pragu kavarne se je pojavila Gaša. Je pet let mlajša od Šure, poznata se, vendar se ne družita veliko. V Berlinu živi v isti soseski, hodiš gor in dol po isti ulici, ljudje tukaj niso preveč mobilni. Zato se spustimo do podzemne železnice in spet izstopimo na postaji Karl-Marx-Strasse, gremo v nasprotni smeri do stanovanja mojega prijatelja in v desetih minutah se znajdemo v sivi hiši. Vzorec fasade je zelo podoben zgodovinskim stavbam v Sankt Peterburgu. Ko je Dostojevski prvič prišel v Berlin, je bil zelo razočaran. Ali je bilo vredno iti, če sta si (bili) mesti tako podobni?!

Bohemsko neurejeno stanovanje glasbenika z modro-črnimi lasmi, v kuhinji se smejita dve dekleti, ena je Američanka, druga je otroštvo preživela v javni šoli v Švici. Spet sami stari obrazi – vsi se poznamo iz Sankt Peterburga, to »švicarsko dekle« pa so takrat zaradi pomanjkanja pravih Ircev v družbi imenovali Irka. Mimogrede, prav ona je bila tista, ki si je zamislila, da je mogoče služiti s kolesi s smetišča. Pogovarjamo se angleško, vendar kmalu preidemo na ruščino in pogovor zamre. Spogledujemo se z zgovorno tišino nagrmdenih knjig.

Bleda Gaša je videti kot palčica s skrajšanimi dredi, zaradi velike Američanke pa kot maček, ki so ga pravkar rešili iz vode. Vsa njena oblačila so prevelika, spodnje perilo pa kupuje na otroškem oddelku. Gaša dela kot natakarka v klubu, kjer lahko pleše ob DJ-ju; Berlin je res poln lokalov in klubov. Nekaterim se zdi zanimivo uro in pol stati v vrsti vzdolž nekdanjega tovarniškega zidu, zmagoslavno prestopiti v notranjost, oglušeti ob ritmu basa in opazovati ples trinajstih edinstvenih ljudi z modro-črnimi lasmi. Fotografitanje je prepovedano, mimogrede, policije je zdaj več, opozarja Gaša.

Crazy Fritz

Gašenka je izjemna oseba. V Berlinu je nekaj let študirala film in postala režiserka, posnela triurni film in prejela nagrado ali posebno oceno žirije. Film je bil v novicah, a razen članov žirije si prvenca ni nihče ogledal do konca. Mojstrovina se je mislim da imenovala *Crazy Fritz* in je bila neskončna montaža starih sovjetskih filmov, v katerih ruski igralci upodabljajo nasilne naciste. Ne poskušajte ga najti na YouTube, bistvo je v tem, da je zmontiran iz pravih filmov, ki jih je Gaša dobila na odpadu sovjetskega filmskega studia Lenfilm. Gaša prijateljuje s Šurovo ženo, Šura pa med njenim obiskom raje posedla na balkonu, saj ima Gaša strašna nihanja razpoloženja in včasih postane kot Fritz iz svojega filma. Vendar niso vsi v Berlinu takšni! Šuri je v letu in pol uspelo celo navezati stik z avtohtonim in kot špricer hladnim Nemcem. Vprašal ga je, od kod prihaja, in ko mu je Šura odgovoril, da iz Rusije, in se že pripravljala na opravičilo, ga je novi znanec prekinil: »Jaz sem Nemec, ničesar mi ni treba razlagati.« »Und Sie sind ein Arbeiter?« se ni mogel upreti Šura. Nemec je v angleščini mirno odgovoril, da je organist in da ima v Zanzibaru hotel, v katerem je »always welcome«.

Šura pravi, da je vse v najlepšem redu, dokler Gaša uživa zdravila, potem pa pridejo obdobja, ko »spremeni svoje življenje«, kar običajno sovпада z novim ljubimcem. »Res, Gaša? Mimogrede, ali sem ti povedal o Frau Nočni krik?« – »Šura, to je zgodba, ki jo je Gaša prejšnji teden slišala od tebe! Ali ne bi šli na balkon?« se v pogovor vmeša Maša. »Oprosti, Gašenka, Saša, pojdimo na cigareto.«

Gašini prijatelji se srečujejo v klubu, kjer Gaša streže Weißbier z malinovim sirupom. Sama ni preveč navdušena nad zdravili na recept in nefiltriranim pivom, četudi je rožnate barve. Na balkonu mi tesnobno razlaga, da zaradi zdravil, ki jih mora jemati, nikoli več ne bo mogla snemati filmov. »Ubijajo navdih, so schade,« doda v nemščini in se žalostno nasmehne. »Ampak sem se vsaj pred kratkim vpisala na jogo.« – »No, pa posnemi dokumentarec o anahata čakri,

pa četudi s telefonom, ali pa z litoželeznim likalnikom!« iz kuhinje sikne Maša. »Vse vam moram razložiti, bedaki, umrli boste od lakote, ne razumem, nad čim se pritožujete v Berlinu!«

Mrzlo je življenje pod sivim berlinskim nebom. Dostojevski, ki je vedno kašljal, je bil o tem prepričan; v Berlinu je bil mogoče desetkrat in vsakič ga je ujel značilen hlad. S seboj nisem vzel toplih oblačil, zato se nisem preveč razburil, ko sem ugotovil, da sem kupil povratno vozovnico s predčasnim, napačnim datumom. Šuri ni bilo treba ničesar razlagati; stojiva na njegovem hodniku, na škripajočem parketu njegovega najemniškega stanovanja, na katerem so po stenah nalepljene otroške risbice: »Se vidimo, starček!« Objamem ga. »Hvala, ampak kje, stari, kdaj? Kdo ve?« Pod eno od risbic je z odraslo roko podpisano: »Smrt je neizogibna.«

Kje se bomo torej videli? Šura razširi roke, njegov okrogli obraz se spremeni v oval s strašljivimi očmi in po berlinsko zabrusi: »Doppelstunde!« V fakultetnem slengu je to pomenilo »na predavanju«, saj traja dve akademski uri. Prešine me, da s plešo skrivaj sanja o vrnitvi na svojo univerzo, kjer nad dvoriščem filozofske fakultete kadi rodne oblake, preostali čas pa razlaga subtilnosti von Kleistove poetike in komentarje brezskrbno opremlja z elegantnimi gibi svojih rok.

Začelo se je mračiti in širok prospekt se je bleščal v hladni svetlobi uličnih svetilk in neumitih oken. Tu ni v navadi zagrinjati zaves; Berlinčanov ne moti, da je notranjost njihovih stanovanj vidna od zunaj. Na železniško postajo odhajam s čudnim občutkom, da že nekaj dni brezobzirno vstopam v življenja drugih. Gaša me spremlja do postaje U-Bahna. Svojo suho roko zdaj trdno drži v moji, dobro pozna sosese in naklada o nekem Zulfikarju, lokalnem zvezdniku, ki kuha najboljšo zelenjavo v Neuköllnu – je sufi in da ima skrivne recepte kebaba, ki lahko pri ženskah povzroči orgazem. »Pokazal mi je te recepte – napisani so v arabščini. Tukaj je njegova stojnica.« »Mogoče v urdujščini,« blago ugovarjam, da bi ohranil pogovor. »Samo ne sprašuj ga, to je skrivnost!« me prepričuje Gaša.

Stopila je na stran in pomahala velikemu moškemu v bordo plašču iz umetnega usnja, ki je stal tik pred kioskom Gemüse Kebab. Stekli smo čez ulico in Gaša je že blebetala v nemščini. »Spoznav tudi DJ Frauke, to je moja Freundin oziroma prijateljica, eigentlich živi v isti hiši kod Šura. Kako majhen je Berlin!« »Hallo, Sascha und Gascha!« se je z globokim in žalostnim glasom odzval veliki fant. »V veselje mi je!« »Entschuldigung, Ich bin kein Berliner, Ich muss weg.« Poklonil sem se jima in odšel, ravno takrat, ko je bil kebab pripravljen. ■

